

Distributiebescheiden

Er zijn van '40 af illegale werkers geweest die ondergedoken waren. Men denke slechts aan de leiding van de illegale CPN en die van het illegale Marx-Lenin-Luxemburg-front (de vroegere RSAP) alsmede aan de socialistische leider Koos Vorrink en enkele van zijn naaste medewerkers. Daarnaast waren er vooral onder de politieke vluchtelingen uit Duitsland verscheidenen die illegaal ons land binnengekomen waren en dus niet genoteerd stonden in de bevolkingsadministratie. Al die personen konden de aan hen uitgereikte distributiestamkaart niet langer persoonlijk gebruiken of bezaten zelfs zulk een stamkaart niet. Hoe kwamen zij toch aan levensmiddelen?

Zo lang het maar weinigen waren die geholpen moesten worden, vormde, zo vermoeden wij, die hulp geen al te groot probleem. Menigeen kon in '40-'41 nog wel iets afstaan van zijn rantsoenen. Soms werden ook trucs toegepast: wie verklaarde dat zijn stamkaart plus inlegvel door diefstal of brand verloren was gegaan, kreeg nieuwe uitgereikt – van het 'oude' inlegvel kon dan een illegaal werker of onderduiker gebruik maken. Meer dan een tijdelijke oplossing was dat niet; trouwens, het vervangen van verloren gegane distributiebescheiden werd in de loop van '41 bemoeilijkt. Kreeg men in het geheel geen eigen inlegvel, dan waren veelal contacten ten plattelande onontbeerlijk om aan bonkaarten te komen. Er waren tamelijk veel boeren en andere plattelanders die een deel van hun bonnen konden missen – die bonnen werden veelal naar relaties in de steden gezonden en als die relaties contact hadden met illegale werkers of onderduikers, dan kregen die laatsten aldus de mogelijkheid om zich levensmiddelen, voorzover gerantsoeneerd, aan te schaffen. Ook deze hulpverlening droeg echter lang niet altijd een permanent karakter en zij ging met name tekortschieten toen in de zomer van '42 een situatie ontstond waarin groepjes Joodse onderduikers, wat hun voorziening met bonkaarten betrof, permanent afhankelijk werden van de meestal kleine verzorgingsgroepen (de 'organisatoren' van hun onderduik) die hen naar hun onderduikadressen gebracht hadden. Die onderduikers bezaten als regel nog hun stamkaart en inlegvel. Het werd dus voor de verzorgingsgroepen van vitaal belang om ergens bij een distributiedienst een ambtenaar te vinden die bereid was, clandestien bonkaarten af te geven op een couponnetje van het inlegvel of, als alle couponnetjes verbruikt waren, een nieuw inlegvel te verstrekken. De distributiebescheiden werden dan (wij beschreven die gang van zaken reeds in het vorige hoofdstuk) 'achterom' verkregen en globaal mag men zeggen dat tot aan de hongerwinter omstreeks de helft van alle onderduikers 'achterom' effectief geholpen is.

Vele honderden, uiteindelijk zelfs enkele duizenden ambtenaren (dit zijn